

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. februarija 1881.

Obseg: Trte amerikske ne dajo gotovega poroštva zoper trtno uš. — Kako naj bi se v ljudski nadaljevalni šoli podučevalo o rudninskem gnoji. (Dalje.) — Obrtnija v Trnovsko-Uremski dolini. — Collectae papales leta 1323. — Iz odborove seje Matice slovenske 16. sveč. 1881. — Baron Conrad, naučni minister kot deželni predsednik kranjski. — Mlinar Matúć in njegovi otroci. (Konec.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Trte amerikske ne dajo gotovega poroštva zoper trtno uš.

Odbor kmetijske družbe kranjske je od sl. ministerstva kmetijstva prejel o tej zadevi sledeči odgovor na vprašanje svoje od 7. januarija t. l.

Po dosedanjih skušnjah z ameriksanskimi trtami se sme soditi, da se nekaterih ameriksanskih trsnih plemen ne loti trtna uš (filoksera), a dotične skušnje vendar niso tako daleč dozorele, da bi se smele ameriksanske trte brezpogojno priporočati. Pomisliti je poleg tega tudi še to, katero gori omenjenih plemen bi se prileglo tej ali uni zemlji, temu ali unemu podnebjju. Izrejevanje trt iz ameriksanskih pešká pa se še ni sploh tako srečno sponeslo, kakor se je pričakovalo.

Da bi se pa vendar v tej zadevi tudi pri nas kja gotovega zvedelo, je ministerstvo še le nedavno teh pešká (za seme) poslalo vinorejskim šolam v Klosterneuburg, Maribor. Slap, v Gorico in v Št. Miĉel na Tirolsko. Kar se bode tukaj skusilo, se bode vinorejcem na znanje dalo.

Dunaj 9. februarija 1881.

C. k. minister kmetijstva:
Falkenhayn.

Kako naj bi se v ljudski nadaljevalni šoli podučevalo o rudninskem gnoji.

Spisal Anton Derganc.

(Dalje.)

Malec ali sadra.

V Bohinji in drugod na Gorenjskem, v Maĉah na Koroškem, v Černiku na Českem, v Tirolskem Halu itd. nahaja se kamen, ki ga žgó, kakor apnenec, ter zmeljejo iz njega v posebnih mlinih moko „malĉevo moko“ zvano, katero pošiljajo potem v prodajalnice. Kdo li kupi to moko, in zakaj se more porabiti, vprašal bi, — kdor učil se ni še umnega kmetovanja. Da pognojiti se zamore s to moko tudi polje, neznano mu je ravno tako, kakor neznano je marsikateremu kmetovalcu, da najboljši gnoj za rastline je gnojnica, katero pusti raj odteči in ocejati se po vasi, mesto napeljati jo z drugim gnojem na svoje polje.

Kamen, iz katerega pridobiva se malĉeva moka, zove se malec ali sadra (gips). Zunanje je podoben nekoliko apnencu, razlikuje se od njega pa v tem, da je malec apno zvezano sè žvepleno kislino, apnenec pa z ogljenĉevo kislino. Žveplena kislina je oljasta, ostra jedka tekoĉina, v navadnem življenji „hudiĉevo olje“ zvana.

Da je malĉeva moka izvrsten in moĉen gnoj za veliko rastlin, znano je prav dobro vsacemu umnemu gospodarju, ki svojo deteljo in sploh soĉivje potresa (sadra) s to moko. — Iz apna in žvepla „žveplene kisline“ sestavlja si rastlina svoja orodja (organe), iz katerih obstoji. Apno jemlje si v vodi razmoĉeno skozi korenine, žveplo pa, ker je v vodi nerazmokljivo, v obliki vodenĉevega žveplenca, to je, smrdljivega plina, ki podoben je onemu iz gnjilih jajec, in ki nahaja se na gnojiščih in zahodih.

Pa ne samo dobra in neobhodno potrebna hrana je malec rastlinam, tudi v drugi zadevi je ta rudnina za nje zeló vaŹna. Malec zadrŹuje namreĉ v zemlji rastlinam amonijak, in v tej zadevi je malĉeva moka za polje še bolj koristna kakor v prvi. Jeli amonijak za rastline vaŹen? Amonijak vohal je gotovo uŹe vsak, ker nahaja se kot smrdljivi plin v zahodih in konjskih stajah, kjer razodeva se nosu sè svojim zeló neprijetnim bodeĉim smradom. Amonijak nahaja se pa sploh tam, kjer gnjijo rastlinske in Źivalske snove, to zgodi se pa ravno v gnoju in isto tako, ako navozimo gnoj na polje, tudi v zemlji. Zraven tega pride pa tudi iz zraka po vsacem deŹju veliko amonijaka v zemljo, toda ne prostega, ampak zvezanega z ogljenĉevo kislino, v podobi „ogljjenĉevo-kislega amonijaka“.

Ves ta amonijak potrebujejo rastline v ŹiveŹ, in rade bi si ga prisvojile, ko ne bil bi ta lahkomišljen vetrojak tako nestanovit, da ne bi zapustil prenaĝlo svoje pajdašice „ogljjenĉeve kisline“, ter zletel potem v zrak, iskat si druge. Kaj stori pa umni kmetovalec, da obdrŹi rastlinam tako izvrstno hrano? Niĉ družega kakor to, da potrese (posadra) njivo z malĉevo moko, katera izvrši potem za rastline uĝodno svoj nalog. — Na kak naĉin sluŹi pa amonijak rastlinam v ŹiveŹ? Je li obstoji iz njega rastlina, in najde se znabiti potem tudi v pepelu, ko seŹge se rastlina, enako kakor našli smo v seŹgani rastlini tudi apno? Tega ne! Tudi ne najdeš amonijaka v rastlini, ako jo preišĉeš še tako natanĝo. Ćemu toraj ga dajati rastlinam, ako ne sestavljajo si Ź njim ne enega svojih organov? Potrpimo nekoliko, kmalu nam bode ta reĉ ĉisto jasna, in razvideli